ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ—ՏԱՐԻ—ԹԻՒ—1128—ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ—19—ՕԳՈՍՏՈՍ—1871

ՊԱՅՄԱՆՔ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համար 180 ղշ.
» Գաւառաց » 10 Մէճ.
Վեցամսեայ Կ. Պոլսոյ » 90 ղշ.
» Գաւառաց » 5 Մէճ.
Իւրաքանչիւր թերթի գին 30 փա.
Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղուրուշ, երկու անգամի համար 2 ղուրուշ, աւելի անգամներու համար գինը սակարկութեամբ կ'ըլլայ.

ՄԱՍԻՍ

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՊԱՅՄԱՆՔ

Դասը դարձած լրագրաց ծանուցումները խմբագրութեան վրայ է.
Լրագրոյ վերաբերեալ նամակները եւ այլ գրութիւնները խմբագիր—Յովհաննէս աղայի ուղղուի, Կ. Պոլիս Զինճիլի խան, Մասիսի գ. տպարանը։
Ծանուցման ծախքը կանխիկ պիտի վճարուի։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 19 ՕԳՈՍՏՈՍ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Գաղղիոյ լրագիրներէն շատերն այս միջոցիս խնդիր կը յուզեն թէ փարիզի ապստամբական կառավարութեան անդամները մահուա՞ն պիտի դատապարտուին թէ հետեւոր բերդարգելութեան։ Փարիզի հանրապետական երկու գլխաւոր լրագիրք, Օրէնքին հնազանդել եւ Սիէքլը այս խնդրոյ վրայ միաբանութեան բռնած են իրարու հետ, եւ մէկ կամ միւս կարծիքը կը պաշտպանեն։

Օրէնքին հնազանդել կը դնէ թէ ընդհանուր քուէարկութեան օրինաց ներքեւ երկրին կառավարութիւնը բռնութեամբ փոխելու որ եւ է փորձ ազգին դէմ դաւաճանութեան ոճիր մ'է, ազատութեան եւ քաղաքացեաց իրաւանց բռնաբարումն է, մէկ խօսքով ոճիրներուն ամենէն մեծն է։ Սիէքլը ալ այս կարծիքն ունի, բայց պատմութեան՝ սանոր բերդ. մի ազատելը բռնական եւ չարս խոկ կը համարի ազգային ընկերութիւնն այն բռնաբարութիւններէն պաշտպանելու, իսկ Օրէնքին հնազանդել մահուան պատիժ կառաջարկէ։

«Սիէքլ լրագիրը, կրսէ Օրէնքին հնազանդել, քաղաքական յանցանաց համար մահուան պատիժը վերցնելու սկզբան վրայ խանդադատանօք կը խօսի, եւ 1848 փետրվարի յեղափոխութեան ամենէն գեղեցիկ յաղթութիւններէն մէկը կը կոչէ զայն։ Այս խանդադատանաց համբոյր ըլլալէ հեռի ենք մեք, թէ եւ անաղորդն համարին պէտք։

«Ընդհանուր քուէարկութեան օրինաց ներքեւ երկրին կառավարութիւնը փոխելու որ եւ է բռնական փորձ՝ ազգին դէմ ոճիր մ'է, քաղաքացեաց իրաւանց եւ ազատութեան բռնաբարում է, որով քանի մի մարդոց համոյքը բռնաբար ազգին վրայ հարկ կը դրուի։

«Ոճիրներուն ամենէն մեծն է այս. վասն զի համարակաց երաշխաւորութիւններն առ ասն կը կոխէ եւ դաշնական ուժն խրատնալ ոտք կը դնէ։

«Անոնք որ քաղաքականութեան պատրաստեալ ներգործութիւն կը դաւանին ընդհանուր քուէարկութեան դէմ գործուած բռնաբարութեանց, իրաւունք չունին 1851 դեկտ. 2ի պետական հարուածը դատապարտելու։

«Այսպիսի վարդապետութիւններով մեր երկիրը բռուն եւ ներգաւոր հեռանորկութեանց կը մատնուի, եւ համարակաց բռնապետին ալ կը խանդարի։»

Սիէքլ—Օրէնքին հնազանդել լրագիրն ալ սոյն խնդրոյն վրայ խօսելով մերժացուցիչ պարագաներ մէջ կը բերէ, նաեւ որ պատմական ազդեցութիւնն 'ի հայիւ առնուի, որ ոչինչ ասոնն աղդեցութիւններէ զօրաւոր են եղեր։

«Դարձեալ մի, կրսէ, մեզ ամիս առաջին պաշտպանէ մ'եռնե. աղէտն երեւակայութիւնը ազդած, բարքը դառնացած, քաղաքական կիրքերն միջավայրի մը մէջ ինկած է։ Իր չափը յուզուած ազգերութեանց բաւական դիմադրութիւն չէ ըրած, եւ այս գիտակցութիւնը չունելուն համար յանցաւոր է։ Բայց այն միջավայրն այն պարագաներն առնդ անոնց չափ յանցաւոր չէ։ Պաշտպանողը բոլորովին ապստամբութեան 3ին քը մօրութեան, երկու ամիս ալ կէս փարիզի մէջ կառավարութիւն մը տիրեց զօրօք եւ Թիերսնութեամբ, այն մարդիկը որ այդ կառավարութիւնը հանդիսաւոր կամ ստանալով եւ կամ բռնութեամբ գինուոր գրեց, վերը յիշուած գործաւորին չափ ալ յանցաւոր չեն։ Այնպէս ուրեմն՝ երկու ամիս դիմադրելէ ետեւ վերջին տարաժամին առաջ մէջ դէպք առին ասոնց պատասխանատուութիւնն աւելի կը թեթեւնայ։ Նոյն մարդիկ ալ եւ այլ պատրաստական մինչեւ վերջին օրը զինուորագրութենէ խուսափեցին, բայց իրենց գժկամակութիւնը ծածկելու համար քաղաքային պաշտօններ յանձն առին վարչութեանց եւ պաշտօնատանց մէջ։ Ցարակցը չկայ որ ասոնց ալ յանցանքը շատ կը թեթեւնայ։ Ինչ կրնար ըլլալ մարդ մը երկու երեք հարիւր հազար զինուորեալ մարդոց մէջ, որոց առաջեւ նոյն իսկ կառավարութիւնը քաշուեցաւ եւ չորս ժամէն աւելի չկրցաւ դիմանալ։

«Այն է մէկ կը համարձակութեան այս անձնանց զինուորին յանցանքը դիւրաւ ու յանցանաց հետ բաղդատել, օրինակի համար պատանեկութեան տարագրելու դերագիրք ծառայութեան, սոյն մեծութեան ցանկութիւն մը ըլլայ, ամէն առաջնորդը կը զանազանէ. համարակաց կարծիքը կը մերժէ զայն, եւ դատաւորաց իսկ միտքին եւ անկողմնակալութեան վրայ խիստ վնասակար ազդեցութիւն մը գործածելու վտանգէն մէջ կըլլայ։»

Այսիւ Օրէնքին հնազանդել այս խորհրդածութիւնները խիստ բանաւոր են բառ մէկ, բայց եւ այնպէս շատ ընդդիմախօս կը գտնէ Գաղղիոյ լրագրաց մէջ։

Եւրոպական լրագիրներէն ոմանց խօսքին նայելով, այս օրերս Բրուսիոյ եւ Աւստրիոյ կառավարութեանց մէջ դաշնի պայմանութիւն մ'ինկած է, եւ աստ առաջի մը կը համարին Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ կառավարութեանց խորհուրդ մտածումն, երկու կայսերաց միջեւ տեսակցութիւններն եւ միջներնին դաշնակցութիւն մը կնքուած ըլլալու գրոյցները որ շատ հաւանական են։

Իսկ երկու կայսերաց կառավարութեանց մէջ ինկած պայմանութեան պատճառ կը համարին Գ. Պիսմարքի ձեռքով առած միջոցները, որոնք գի Գերմանիոյ բոլոր ազգութիւնները կատարելապէս 'ի մի ձուլէ։

Գաղղիական Բոսթոն լրագիրն այս պատճառը չընդունիր։ «Բուսիա քաջ գիտէր, կրսէ, որ Գերմանիոյ միութիւնը վերջին պատերազմին անխուսափելի արդիւնքը պիտի ըլլար։

«Բրուսիա դէմ կենալ չուզեր Գերմանիոյ միութեան, բայց չուզեր ալ որ Գ. Պիսմարքի փառամոլութիւնն այս նպատակէն անդին անցնի եւ մինչեւ Հիւսիսային պետութեանց սպառնալ սկսի։

«Վերջին ժամանակներս Շուէտ Դանիմարքա եւ Հոլանտա խնացուցին Ռուսիոյ կառավարութեան, թէ Գ. Պիսմարք յառաջ բերած մ'ունի, որոյ նպատակն է իրենց ինքնիշխանութեան վրայ եւ ազատագինելով համաձայնցին թէ մեծամասն քաղաքացեաց իր այս յառաջ բերած գործողութիւնը պատրաստելու համար հնարք կը մտածեն։»

Գաղղիական Գիկարօ լրագիրն ալ հետեւեալ նշանակութիւնը կուտայ կայսերաց տեսակցութեան։

«Ռուսիոյ գահաժառանգ կայսրորդւոյն Գաղղիոյ վրայ ունեցած համակրութիւնն որ քան զօր կը զօրանայ եւ Բրուսական հին կուսակցութիւնն ալ որ քան զօր մեծնալով ու զօրանալով կայսերական հետ կը միանայ։

«Աւստրիոյ կայսրն եւ այս այն մէջ քաղաքական մեծամ մը կը նախատեսուի։

«Այդ եղել Ռուսական կուսակցութիւնը վրայ եղել, Բրուսիոյ քաղաքականութիւնը Գերմանիոյ դէմ պիտի դառնայ։

«Ասոր համար է որ Կասթէյնի մէջ երկու կայսերք Համբուրգի համար կուսան խօսիլ 'ի ներկայութեան իրենց առաջին գործակալութեան։»[*]

Հաւաս լրատուական ընկերութիւնը կարդացող բան մը կուտայ որ կամեցող ընթերցողներու ուշադրութեան մը չափ նշանակութիւն ունի, պատճառաւ մինչեւ ցարդ հաստատուած սովորութիւն մը կը ստայարէ։

Պատմը՝ անմխալութեան վարդապետութենէն ուժ առնելով որոշած է որ իր յաջորդին ընտրութիւնը բոլոր աշխարհի կաթոլիկաց քահանայ կատարուի։ Առաջ յեղափոխութեան առաջնորդութիւններուն դէմ դնել կը յուսայ։

Այս որոշումը գործադրութեան մասին դժուարութիւն մը չունի։ Հռոմի գահը դատարկ մնալուն պէս այսինքն Պապը վախճանելուն պէս ա... մէն թեմերու մէջ առաւօտ մը կը բացուի, եւ ամէն կաթոլիկ համարատուն անօրէն ատեն ազգի անդի եւ համարելի խորհրդով կերթայ իր քուէն անոր մէջ կը դնէ մինչեւ մէկ ամիս։ Յետոյ սնտուկները թեմական եպիսկոպոսաց կը տարուին, անոնք ալ Հռոմի կարդինալաց ժողովին կը ղրկեն, ժողովը քուէները կը ճանաչէ ու ընտրեալը Պապ կը հրատարակէ։

Պապին այս որոշումը բնականաբար չյարմարիր այն կառավարութեանց որք ընդհանուր քուէարկութեան բազմութեան ընդունած չեն իրենց երկրին մէջ։

Արդէն կըսուի թէ Գ. Պիսմարք խնդրած է Հռոմի կղերական իշխանութեան թէ Բրուսիա չպիտի ճանչէ նոր Պապի ընտրութիւնը՝ եթէ եկեղեցական կանոնաց համաձայն չկատարուի։

Եւրոպայէն եկած լրագրաց 26 թուով Վիեննայի նամակ լրագրին կը ծանուցանէ թէ կայսրը փոխ, որէն կարկառ պիտի երթայ Ռեղա. չին բանթերով պիտի երթայ, 20էն ալ Թէթիլէն տէր մեծ պատրաստութիւններ կը անուանէն վեհապետն արժանապէս ընդունելու։ Կերեւի թէ պիտի կենայ Թէֆլիզ եւ այս երեք ամսոյ մէկը Վարշաւայի դղեակին մէջ, որոտգութիւն ընելու պիտի գործածէ, ուր մասնաւորաւ կայ։

Պարսկական տեղեկագրաց նայելով, Բոլշեւանեանցքնե վրայ է Նիժնի—Նովկորոտի մէջ, ուր ամէն տարի մեծ տօնավաճառ կը լինի։

Սիէքլ լրագիրը կըսէ թէ Գաղղիոյ մէջ հաղորդումը այժմ ընտրողական ժողովոյն լուծումը խնդրելու համար խորհ. պաշտօնը ըրած։

ՀԵՌԱԳՐԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վիեննա 29 օգոստ.

Խորագական կառավարութիւնը կառնէ թէ միջի տեսակցութեամբ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ մէջ հաստատուած համաձայնութեան վրայ տեղեկութիւն տանելով, Եւրոպական այլ եւ այլ պետութեանց մէջ քաղաքական ներգաշնակութիւնն ամրացնելու համար որոշուած պայմաններուն իր կատարեալ հաւանութիւնը յայտնեց։

Կը հաւաստեն թէ սեպտեմբեր 7ին Սալցպուրկի մէջ երկրորդ տեսակցութիւն մը պիտի ըլլան երկու կայսերք։

Փարիզ 29 օգոստ. առաւօտ.

Գ. Թիէր եւ ժողովին ամէն մասերը գոհ են Գ. Վիթէի տեղեկագրէն։ Այնպէս որ ալ գոհ եղած չէ Գ. Ցիւֆօրի առաջարկած փոփոխութիւնէն։

Զանազան չպիտի ընդունի անցեալ րին եղրակացութիւնը՝ ժողովը անհնարեր հրատարակելուն պատճառաւ։

Նոյնպէս ձախակողմեանք ժողովին լուծումը պիտի առաջարկեն։ Այսօր ժողովին այլ եւ այլ մասերուն եւ կառավարութեան մէջ բանակցութիւններ պիտի լինին։ Պաշտօնեաներէն մէկը՝ Պ. Լորէի՝ հրաժարական տալու։

Փարիզ 29 օգոստ. իրիկուն.

Յոյս կայ թէ ժողովին այլ եւ այլ մասանց մէջ բանակցութիւններուն համաձայնութիւն մը կը գոյանայ։

Արնիմ կոմսն այս իրիկուն վերստին պիտի հասնի։

Պէրլին 29 օգոստ.

Ընդհանուր կարծիք կայ թէ Գաղղիա քաղաքականապէս առանձին մնացած է բոլորովին։

Մօնիխ 30 օգոստ.

Կառավարութիւնը յայտնեց թէ Պապին անսխալութիւնը սկզբան [illegible] պաշտօնական [illegible] անընդունելութեան պաշտօնէից դէմ կեցող չէ։

Փարիզ 29 օգոստ.

Պ. Թիէրի իշխանութիւնն երկարելու խնդրոյն վրայ բացուած վիճաբանութիւնն երկիրը մեծ պառաւանջութեան մէջ ձգած է։ Երկրի վիճակը ծանր է. այսու ամենայնիւ յուսացուած է որ Պ. Բիւֆէի առաջարկութիւնը ժողովին կընդունուի։

Փարիզ 30 օգոստ.

Պաշտօնէից հրաժարում կը փախցուի արդէն Պ. Լորոյի հրաժարական տալու։

Ազգային ժողովին մէջ վիճաբանութիւնը խիստ տաք է։

Պ. Բուէի ընթերցումը մեծ պաշտպանութիւն կը գտնէ Աջակողմ մէջ։

Վիէննա 29 օգոստ.

Բումպեան ազատեալ բաժինք	68,50
Աժիօ 120	

Լոնտրա 29 օգոստ.

Օսմ. փոխ.	46
» փոխ 1865	62¼
» 1869	37¼
Անգլ. փոխ.	93 3/16
Թուրք Դուզ.	54¼
» խառն.	59¼

Լիվէրբուլ 29 օգոստ.

Բամպակ Մ. Ն. Օ. 9¾
Ծախուած 15000 հակ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Օգոստ. Ի... [illegible] քանի մը շաբաթ առաջ Մէճիտիէ պատուանշան տուած էր Ընկերութեան [illegible] Մանուէլ փաշային, այս օրերս ալ Օ. կարգի Օսմանիէ շնորհեց։

Ռ. Գասպար մինչեւ հիմա Յունաց Հրամանաւ Պատրիարքներուն 5000 դուրուշէն աւելի ամսական կտրած չէր։ Այս անգամ 7300 դուրուշ ամսական կապեց Հրամանաւ Գրիգորիոս Պատրիարքին։

Պոլսոյ մէջ [illegible] բայց [illegible] ամսէ մը ի վեր ամենայն տեսակ թերթերուն մէջ աւելի մէջ հինգ վեց հոգի զոհ առնելէ ետեւ, քանի մ'օր բոլորովին կը դադրի. յետոյ մէկէն 'ի մէկ օրին մէկը նորէն քանի մը մարդոց կեանքն եւ դարձեալ կը դադրի. այնպէս որ մարդ չգիտեր [illegible] բժիշկները հիւանդ չեն գտներ քննելու թէ իրօք ասիական համաճարակ քոլէրան է։

Բայց կերեւի թէ վերջին օրերս նորէն զօրացած է։

Ճիշդ քաղաքէն օգոստոս 14/26 թուով հեռագիրը կը գրէ Թուրքէ Տ'Օրիանին։

« Յաւելով կը ծանուցանեմ ձեզ թէ վերջին նամակէս 'ի վեր խոլերան շատ փոխուեցաւ։ Քոլէրան, հոս մտնելով քոլէրան, կը գոհէրուն թիւն ...

ուեցնալ. որոց մէջ է նաեւ Պ. Բոլոն [illegible]։

« Բայց այսօր աչուրին փոխութիւն մի շնորհիւ որ շատ օր առաջ քրդաց երբ շատ զովացած եւ հիւանդութեան քոլէրայի դէպքերը նուազած են թէ թուով եւ թէ սաստկութեամբ։ Կը յուսանք որ քանի մ'օրէն անոր անհանգստացնելութենէն բոլորովին կազատինք։ »

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
ՆԱՒԱՄԲ ՕՍՄԱՆԻԷ

18 օգոստ.	չորեքշաբթի իրիկուն		50 21½
19 »	հինգշաբթի առաւօտ	բացուելուն	50 22
		կէս օր	50 27½

ԱԶԳԱՅԻՆ

Սսոյ Նիկողոս եպիսկոպոսի միջնորդէն Պօլիս հասաւ, եւ Բարթուղիմէոս եպիսկոպոսի քանի մը պաշտօններուն մէջ գինքը ալ ձեռնարկուն [illegible]։

Կը միայ ազատ ընթացքով լուսաւոր նորաբոյս դրութիւնք, որ մեր ազգին ներկայ վիճակին մէջ՝ եկեղեցական վարչութիւնը տկարացնելու, ազգին ընդհատ պաշտօնեաները քաջալերելու, Պատրիարքական աթոռին ամենակարօղ իշխանութիւնը եւ անոր հետ նոյն աթոռին կապուած ազգային եւ կրօնական պատռութիւնները ոչնչացնելով ազգային մարմինը քայքայելու դրութիւն է, ան ալ իր արժանաւոր հետեւանքը կը գտնէ քիչ օրէն։

Ահ այժմ Սրապիոն, որ Պատրիարքական աթոռոյ ընտրութեան խնդրոյն մէջ ազատական դրութիւնն իրեն նեցուկ բռնած էր, իր չորեքշաբթի առաւօտ թուղթ մէջ բողոքով պաշտպանելով երկու կէտի վրայ բերած ամփոփած է, որն է գաւառական պաշտօնէից ընտրութեան եւ գասանան։

Առաջինն արդէն Սահմանադրութիւնը տուած է գաւառաց, եւ ոչ ոք մերժէն կանցունէ այդ իրաւունքն անոնց ձեռքէն խլել. իսկ երկրորդին՝ այսինքն գասանել իրաւունք դոմով, արդէն խնդիր է, այնպիսի կէտեր կը պարունակէ իր մէջ որ եկեղեցական վարչութեան կամ մանաւանդ Պատրիարքական իրաւասութեան հագին են, եւ որոց կարիքն չէ դպչիլ առանց նոյն աթոռին կապուած ազգային եւ կրօնական պատռութիւնները ոչնչացնելու։

Առոր վրայ մեր կարծիքը յաջորդ թուով կը յայտնենք։

Կըսուի թէ Սսոյ Նիկողոս եպիսկոպոսը կիրակի օր Բ. Դուռն երթալով իր Կ. Պօլիս գալուն պատճառն յայտնած է, եւ պատասխան տրուած է իրեն թէ Հայոց Պատրիարքարանին յառաջ թերթերով բերել տրուած է, եւ թէ հարկ է որ վարչութեան առջեւ ինքզինք արդարացնէ։ Նիկողոս եպիսկոպոս ալ պատասխան տուած է իրեն թէ ինք Պատրիարքարանին հետ գործ մը չունի, եւ թէ իր դատախազն ով որ է՝ անանք է աթոռութեան առջեւ ալ. Բայց վաղը իրեն հետ Բ. Դուռն երթալ է որ աթոռութիւնը գինքը Հրապի Շէրիֆի հիւրանոցը դրէ. կառավարութիւնն ալ այն խնդիրն ընդունելով Հրապի Շէրիֆի հիւրանոցը գրկած է զայն։

Ինքզինք կաթողիկոս անուանող անձի մ'երթալ (Հրապի—Շէրիֆի) հիւրանոցը նամի 'ի վերայ է կարգ է դարբին. բայց Նիկողոս եպիսկոպոսի համար զարմանալի չէ. եւ ո՛վ գիտէ ի՞նչ գիտաւորութիւն ունի։

Երուսաղէմէն հեռագիր հասած է ազգային փոխխաւթեան։

Ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարք Հայրիկ եւ Երգարանական ազգային անդամք Երուսաղեմական փորձութեան։

Երուսաղէմայ այս երկար ժամանակի բռնութեան եւ լուռ եւս է աւելի անտարբերութիւնը Պէդ քարտուղէն եւ Նիւրնօյէս Ձեռնադրեալ գուս այս տարածելու թախտր կոդունեան երեսուն երրորդ ընդհանրական եւ շատ անգամ անհասատեան իրաւանց ամրանտեղ լինիլը առեն պղոյւն սրբութեան սնդուրանողի յայտ եղած է։

Եւ թէ այս ամենէն ետեւ որդեբար կինդրենք փրկութեան եւ կամ խրատներ կուժենք մեր բոլը ու այդպիսի թէ ալ մեր բարեկամ հանրապետ. Ամեն. Սրբազան Հայրիկ եւ Մեծ. անդամք Երուսաղէմայ տարած եւ յուսալի վիճակի ....

Ամենապատիւ Սրբազան Հայրիկ եւ ազգային անդամք պէտք չէ մեր ներկան մի սա մի բաղդատել եւ դառնալ անցեալին վրայ այսօր, քանզի առանց երկուքն ալ փոփոխմանց ենթարկի թողլով առանք. կը փափաքեմ յայտնել մեր խնդիրը թէ բոլոր Ազգային կարգ ազատութեան եւ ազգայինոց բարոյական խաղաղութեան նկատմամբ պէտք յանձնել առաջ վիճակաւորութեան, բաւական է միայն ձեր բարձր հովանաւորութիւն, եւ Արժ. Պետրոս փորձառական ներկայութիւն, իսկ Գեր. Կարապետ Երուսաղէմի նախանձով ալ շնորհելիք հանգստանով անդր յանձնել իր վերջին քանի մը օրերը 'ի փառս Ս. Յակոբայ. որուն պաշտօնական նմբը այս 'ի նշան երախտագիտութեան քանզի նորին Երուսաղէմը իր պատ մեծապէս հասակին մէջ ալ չէ կարող ազգային դարձեալ միջամտել եւ խնամատար լինել հասարակաց իրաւանց։

Եւ բոլոր վիճակին կողմանէ եւ կը թախանձեմ ձեր Բարձր Երուսաղեմութեան եւ Մեծ. ազգային ժողովոյ որ Հանճեց լսել մեր ձայնը եւ հրաման տալ չնորհել Արժ. Պետրոս փորձառական դալ մասնաւորաբար 'ի Երուսաղեմ եւ գործադրել Ազգ. Սահմանադրութիւն եւ կարգադրել բոլոր Ազգ. այլ եւ այլ վիճակային գործերը եւ խնդիրները։

Յուսալով որ մեր ներկայ խնդիրը խորին ուշադրութեան առնուելով վերաբերի թախանձանաց եւ բարոյական կեանքը, այր աչաց մեր 'կանխաւ արձանաղրեք կը լինինք Երուսաղէմայ ազգայնոց մեծապէս ձայնին։

Մնամք անձնաւրեր որդեբար կատարման խնդրանաց մերոց

1871 յուլիս 18 (Ստորագրութիւնք)
'ի Երուսաղէմ

Տրապիզոն 9 օգոստ. 1871
. . . Տէր.

Եթէ բաւական ժամանակէ 'ի վեր Պոլսոյ անցքերութիւններ հաղորդելէն ետ կեցած եմ, պատճառը՝ ինչպէս գիտէք արդէն հոս Ազգ. գործերուն տարած ու թշուառ վիճակի մէջ գտնուիլն է. զոր հրապարակել ձեր եւ ընթերցողաց սիրտը ցաւցնելէ զատ ուրիշ արդիւնք մը չունի։

Մինչեւ սոյն ամս ... ժողով, որ այսուհետեւ բերկրալից լուրեր հաղորդելու պատիւը պիտի ունենամ. եթէ ազգային վերջին նոր գործառնութեանց վրայ խաչընդոտներ երեւան չելլան։

Նոր գործառնութեանց բոլ, վասն զի Գ.Հ. Մ. Հայրիկը Տրապիզոնի Ազգ. Թշուառ վիճակին վերջ տալու փափաքելով փութաց Գեր. Նազարեանց Մատթէոս վարդապետը Պատր. փոխանորդութեան պաշտօնով հոս ղրկել. նախընթաց յարաբերութեամբ նորին արդիւնքն եւ երկու Ս. Օգոստոս եկեղեցին Ս. Պատրիարքը Հայ կանոնաւոր կազմութեան անմիջապէս եւ թեք խնա պաշտօն, յարոտ մը խօսեցաւ, քարոզ մը, որ եթէ դրուար յաջող, շնորհիւ հրատարակելու բոլ արժանի էր յորինուկ թեմակն քարոզչաց կամ աստիճանաւորներու համար խաղաղութեան եւ սիրոյ թեան վրայ ընդարձակ նկարագրութիւն մ'ընեով արտաքոյ կերպով խօսեցաւ մէկաշխ հարթեննաց փայլուն փաղփիչներուն ու ճոխութեանց, եւ միսալ Անոր կրած Բնութեան ու սպասեցը վրայ այս արտաքոյ նկարագրութեամբ ժողովուրդը կը յորդորէր ու կը հրաւիրէր անդամ մամալ. միայն ընել 'ի գլուխ թեան ներկային, եւ անցեալին վրայ խօսել. գարբերի նկատմամբ ալ երկարելն խօսել ներս Սահմանադրութեան դարձ ձայնութեան վրայ զարձից խոսքը. անոր բաղխաց ու մեր Ազգի նկատմամբ կառավարութեան վրայ ձամկոյ յիշեցուց աւան ձեռքով թէ իր եւ թէ ժողովրդեան պաշտպանութիւնները ու Աստուած եւ ու Ազգն Ընկերորդին կրած, Տէր. որ Ս. Հայ եկեղեցին խոստմունքը եթէ Տրապիզոնի հոյան սրտին ազգերութիւն մը չըլլան. եթէ անոր քանի յարթեցուցին, եւ թէ 'ի նոր սիրու չի դարձուցին, ալ չեմ գիտեր որպիսի ձայն պիտի ազգէ ու սիրտ յարմարել այս Տրապիզոնցւոյն։

Թողունք որ Տրապիզոնի, առանց զդուշիկ աւտ առաջ չերթար կրնէին ան բերի մը գովի մը, ան բերի դարձող համին մը. անձինք պիտի ալջակերպ բարեկեցիկ, զի առանց բնդ նա կարող չէ գործել, ինչպէս իւրն եւս յաւտիլ խաղցաւ. եթէ այս անգամ եւս Տրապիզոնի վիճակը չի բարւոքի, պատճառը փորձառութեան չէ, այլ զուն ինքն եւ Տրապիզոնի հայ հոգեւոր է ու յան է ալ հայկայ լաւագիծ, մոլեգ աղեխտ, սերնը ու յարեսցէ ձիրտ. ձեռք տալէք մեկ մեկու, ձայն ու յաջողութիւն անձեռք գործելու, յոգնում եւ 'ի յառաջադիմութիւն ազգին. այս է ձեր միակ եւ ազնուական պարտաւորութիւնը։

Ի. Ա. Լ[illegible]

Հեռաւոր նամակը զոր Արժ. Տ. Յովհաննէս Միրեան գրած է մեզ, ներկայացնելով Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ ազգաց փոխմարթն պարգեւապալութեան առթիւ. որոյ Տ. Տէմիրճիպաշեանի էֆէնտիի կորդացած ճառին մէջ Հայ կղերին դէմ եղած ծանր կշտամբանաց իրաւացի պատասխան մ'է։

Արժ. Տ. Միրեան ցոյցած է հաստատելու թէ Տէմիրճիպաշեան էֆէնտիի բրած կծու կշտամբանքին Հայ եկեղեցականութեան բնաւ յարմարութիւն չունին։

Մեք դարձն ու ելի հիմէն բանելով կրենք թէ, ենթադրելով իսկ որ յարմարութիւն ունենային, անոն քաղաքավարական եւ մարդավարական օրինաց համաձայն էր ազգային հանդէսի մը հրապարակաւ թէ եկեղեցական եւ թէ արիչ որ եւ է կարգէ անձանց դէմ խօսն առանց անմիջական պատճառի կշտամբանք տալով եւ անոնց սիրտը վիրաւորել։

Հետեւաբար կը յորդենք թէ այսպիսի հանդէսներու մէջ ճառախօսութեան ամբողջ ազատութիւն է քաղաքավարութիւն օրինաց ու չ զններ գի մարդավարութիւնը դասակարգի թեան առաջ ջին եւ քաղաքին պարտաւն է։

16 օգոստ. 1871 Կ. Պոլիս
. . . Խմբագիր.

Ձեր պատուական լրագրոյն 1126 թուով Պ. Տիգրան Բօզանեան խարկն առաջ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մանչ-աղջկայ դպրոցի օրէնքներ շարոյ խունքն հանդէպ նկարագրած ատեն, դիտողութիւն կրնէր նորէն ուսուր քանի մը հատուածներ. եւ մանաւանդ երկը խուսափի Պ. Ն. Տէմիրճիպաշեանի խօսածին վրայ, որուն համար կըսէն թէ այս երկրորդ կամ երրորդ անգամն է որ կը ճառապանութեան դ'իթ բրած է եկեղեցականաց դառն՝ երբեք ամէնայն Փառաց Ազգին պատմուա եւ.]

յարաչափութեան եւ մարդասիրական կառավարութեան եւ այն մարդին մը նորոգելու, եւ հասարակաց ժողովրդը նորա վրայէն վերցունել . . . »

Ազատօրէն խօսիլ Հայ էր եւ Հայերէն կը խօսէր, եւ՛ իւրեւ ներկայից մ՚ն՛ ուշադրութեամբ ունկնդիր եղող Պ. Տէմիրճիպաշեանի գաղափարներ եւ իւրն յատուկ պերճ բանախօսութեանը, որ բանի մը անգամ ընդհատեցին անանք ծափահարութեամբ, եւ անոնք որ Հայոց չխօսուեցան եւ անծանօթ խօսքեր էին ծայրէ 'ի ծայր։

Բեւս ուղղամտ ճառին՝ երբ ոչ ոք 'ի ներկայից գիտակութիւն մ՚ըրած սխալ մտքին, եւ ինչեւ պարտաւորութիւն զգացի արժեւ Տէմիրճեան պաշտօնէին իմ՝ գիտողութիւններս ծանուցանել, թէ իր խօսածները բնաւին Հայոց եւ հեռաւորապէս Հայ եկեղեցականաց չէին վերաբերիր, այլ ու մինչեւ իւր գրութեանը եւ վարժապետութեանը աներկաւ խորհրդակցութիւնք, բնիկ բեւեռական կարգադրութիւնները, առաջ եւ անոց ու՛ զանոնք Հայոց ականջին չեղծնելէ։

Այս միջոցին մինչեւ ներկայ եղողներէն մեր չուրջը կը բոլորէին, մեք համառօտիւ՝ Ազգին եկեղեցական մասին մը առաջնան սերտ կապակցութիւն եւ միութիւն ունենալը բայց իսկ Ազգային մարմնոյն հետ՝ բացատրեցինք, եւ Պ. Տէմիրճիպաշեանի ինքն ալ համոզուեցաւ կամ՝ այնչափ ցոյց տուաւ թէ՝ ինքը եկեղեցականաց ամեն կարգերուն համար չէ որ կը խօսի, իսկ մեք կը մտածենք միայն թէ Հայոց ազգի եկեղեցականաց համար բնաւ երբեք վերաբերութիւն չունի այն կշտամբանքը եւ մեղադրութիւնք՝ զոր 'ի բը կը ներկայացնէր։

Քանզի անկախ յարաբերութիւններ ժողովրդեան մը կամ մարդկային ազգին կարծեաց բնիկ համար, Հայաստանեայց եկեղեցին չունի այն պաշտօնէութիւնը (գիտական), եղբայրութիւնը (ուխտ), եւ կրօնաւորութիւնը (կարգ) յանուն Յիսուսի, յանուն Ս. Աստծոյ, յանուն որ եւ իցէ սրբոյ, որք կազմուած լինին ժողովուրդը միանգամայն խորհրդոց, անանց սրբին եւ իւրենն վրայ տիրելու, եւ եթէ մարդկային բերնէ ալ (ինչպէս կրօն Վ. Հիւսն) գրեթէ մը պէս բայց զանէին՝ միջին բան քարոզել, բանադրելու, եւ զանոնք կոչապատելու, չարչարելու, եւ հաւատաքննական տանջանօք տարիներով ներս գնելու մէջ՝ արիւննին քամելու, 'ի խորոյն մտածելու եւ այն 'ի չափ եւ յօգուտ անձանց եւ 'ի յարատեւութիւն իւրենց չարաչար իշխանութեանը, որոնք Հռովմէական պապական իրենին եւ եկեղեցւոյն միայն յատուկ են։

Զ՚կայ մեր ազգային պատմութեան մէջ երբէք մը փտտութիւն, թէ Հայք՝ կրօնական անուան տակ ծածկուած գաղտնի կամ յայտնի միաբանութիւններ ունեցած լինին, որք «նկարագրին ամենայն կարգաւորացն է» յարաբերական սկզբունքով քանդած լինին զոնէ իւրենց Ազգային օրէնսական բնաւեւեան բնիկ հզօր բնիկը, ո՛չ միայն այլոց ազգաց եւ ազգաց ազատ ժամերի եւ կործանման պատճառ գտանել ինչպէս որ են բազմաթիւ ճիզուիթական ազգաց միաբանութիւնները։

Մեք ունեցած եմք փոխանակ միաբանութիւններ, ազգին գրականութիւնը ծաղկեցնելու, Եւրոպիոյ բարբառականան կրօնափոխութիւնը ու Արեւմտեան բարքերին Ազգին մէջ ծաւալելու, եւ զանոնք (ազգը) այլեւայլ յեղափոխական Հայ-Պրոտեստանտ ներ չինելու, որ կարող լինէին ամեն հայածանաց ամեն չարչարանաց տակա-

եւ 'ի դերութեան եւ 'ի փառաբանութեան իւրեանց արտի մէջ փառ պահել Հայրենեաց եւ Փրկառակ սէրը։

Եթէ բաւի որ մեր Հնադարեան պատմական միաբանութիւնները այժ բաղդդած չեն ծառայէր, սակայն բոլորը յանձին եւ կը յաւելում թէ չուանը ծառայութեան անկարան եւ մինչեւ այսօր արգասաբեր են, բայց երբէք չէ կարելի բնել թէ այդ փախբերին եւ կամ՝ ընդհանուր Հայ եկեղեցականներէն Ազգին ընդհանուր հարստահարութիւնը ազնուացուցանեւ կամ՝ ի խաւարի եւ 'ի տգիտութեան պահելու ջանացին, կամ փայծ եւ յափշտակութեան ահռելի գործաւորները։

Մեր մէջ եկեղեցականաց չարաշահութիւններ թէ 'ի հնումն եւ թէ մինչեւ մեր օրերս ծանրացած չարութիւններ են այլասերեալ եւ ապօրինաւոր յարաբերութիւններ յատուկ եղած, որոց համար պատանելութիւն իւրենց պարտաւոր պատիժը չէ ընծայած, եւ չափով յանցէ՝ չարութիւններ՝ որոց չափ եւ դոյզ ամենն գործած իմն եւ գործն ապականութիւնք 'ի մեր կառավարութ։

Բայց ի՞նչ կարծէ—մեր ազգին մէջ եկեղեցական պաշտօնեայք ժողովրդեան գէթ այս մարմին մը չեն ծանուցած եւ չեն կարգուած երբէք (ինչպէս պապականաց), այլ անոնք 'ի միասին ժամանակին եւ եկեղեցական պաշտօնեան աստիճանաւորք եւ միաբանեալ ժողովուրդ Հայ ազգին են եւ Հայոց եկեղեցւոյն կը կոչին։

Այս միայն տարակոյն է առաջացուցանել թէ անտեսի է ամեն այն նպատակ մը որ զեկեղեցականաց բարձրանալ անդրոց 'ի ժողովրդեան, հալածական ծառայեցունել ժողովուրդն 'ի նախանձ, եւ այս բնդունելու եկեղեցական ժողովուրդ անմեղ տեսութեանը ժամանակին է կործանել, որոնք յարատեւ կը պատճառել պատմութիւննը թէ բախտաւոր հայրենեաց եւ արիւն ցամաքեցի եկեղեցականաց նախարար եւ գործելոյ եւ մէկ նախանձութիւններ կը մինչեւ եւ ամեն մեկ կառավարել, ազգին իւրենց բնաւին պաշտօնեաներ մէկ կամ՝ ընտանեաց հաւատքն, որ չէ 'ի սիրել եւ արդարական սկզբունք է Հայոց ազգի եւ եկեղեցւոյ համար։

Իրօք կան է եթէ մեր կղերը չունէր, եւ չուզէ պաշտել իւր նախնեաց անձերն զինելով պաշտած հաւատքը, մեք այնպիսի մի հետ գործ չունինք, ինչպէս նա ալ Հայոց հետ։

Ի վերջ բանին՝ կը պարտաւորիմ խոստովանիլ թէ այնքա Տէմիրճիպաշեանի բանախօսութիւնը իսկու զգուշին եւ գեղեցիկ գրուած մ՚էր, եւ շատ յարմար Հայ պարզմտաց այն գիրքերուն մէջ կարդացուելու. բայց մէջ այս օրերս շատ հայոց զաւակներ նաչախորհութեան գնացած են 'ի Փարիզ ազգին։

«Որ ունկնդի ականջս լսելոյ լուիցէ»
Ունամ սկիզբն Ազգին
ներկայական ժառանգ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ-Ն. ՄՍԸԵՆ

———

Հեռաւորագրականք՝ որ իր անտարբերութեան ու անալ Արժ. Տ. Մկրտչի Նախանցին հայասանական կրօնաց համար յարդուլ Տ. Տէմիրճիպաշեանն էֆէնտի գրած է մեզ հրատարակելու խնդրանօք։

. . . Ֆիւրոգիր.

Ազատեկեց յարուծ ատուբ Թուին մէջ եւ պարտաւոր Ս. Յուսէ Հայր մղանակառիցել նրա հանդէպ նրանք գին հասմակ նրանք ն՚ բնակեցաց. սրա եկեղեցի դէպքին Աղբ հը եղած։

Աշխայ հանդիսին մէջ արտատանուած քանի մը գրեր ինչքեր գէմ ծռի յարձակման մը հետ իսկ նկատմամբ իրազեկ

Թեանց նենգաւորութիւն դրադարձած մը խիթող իսկ ատենէ թէ ուղիղ գիրն հեղինակը փոխանակ ուղղութեան մը տանելու նոն չէ , զոր տակայն չպիտի կարենալ մեկնել իս եւ բնաւ ծանօթութիւն կամ յարաբերութիւն չունենալով, կամ թէ չէ 'ի ըլ-լալ հանդիսական մ՚եղած չլլալ, ու այս պարագային մէջ չեմ ներեր իմին էն յուրջ թերթին գիմեցու յաւակնութեան։

Ինչ որ ըլլայ, ուզեմ փակել գիրս այնչափ ուզի՝ որչափ կարեւոր թերթի մը էջերուն մէջ պատասխան գնեցած է։

Ա. Հեռաւոր մոգերէ յղեալ ու քըրտնած եկող հանդիսական մը—ինչպէս—քէ—ըլլայէ հետի , գիրքին կ՚ակնատր անգուցած էի, եւ հանդիսին մէջ զանակէ մինչեւ էր բերած ուշակերտոց մրցանակարանք, ինչ պատճառ որ ապրելով ինծ այն ատեն խօսելու , չպատէի էր որ երթար ու բարձրանար ատեանին մէջ։

Բ. Ըմբոշխնցնող ու քանանտիկ եղած կրկին հրաշէքն ու հանդիսին մասնակցած բազուածը՝ ոչ իմ—գի մինչեւ խօսած կէտս ոչ ալ գիտէր, բայց ինչ, թէ ծոցա ճառ մ՚ունէի—այլ Որ Վարդանեանի խնդրանաց վրայ եղաւ։ որ ատենքի հետ եւ անոյ հասար Համեէրին այս ծերկրորդ մեղապարտներ մէջ, որ խօսանքը վերջին եղաւ, ինչպէս կլսէ նամակագիրը, ինչ ու յարգուց գիս խօսելու թողանոյնա Մեծ Գաստոր էֆէնտին, որ բաց նստած էր, ատահարին ու ակնարկելու, եւ հանդիսականք անանն մասնակից որ նախապէս Սրբոցանոց արքէն ամբանէն եմետով երիսու բայց յառաջացած էր, երբ յեղակաց էֆէնտիի. Պատճառն էֆէնտին խնդրանքը ու վերջոյն խնդրանքը Սրբանդաց նոտա, ու խօսք առի ես։

Գոյով յարձակման զոր գրին հեղինակին ուզէ ճառիս դէմ, պատասխանանել թէ փառաւորութիւն ժամանակիս՝ բան կարծիքիս մէջ ընդադասութիւններուն համար զոր սրի ոչ միայն կը հերին այլ եւ այնուհանդերձ գէմ, եւ ծանուցանեմ այս ատենի. թէ ծայրը բարձրան հետ սկսի հրաշալի այն գիտութեան զորակցութեան նեարանին զոր խնդրէ Հայ ուսուցման ու Հայ քահանան (վեղարաւոր) ազգին այս տառապանաց գծեղակ որբերուն մէջ։

Ընդունեցէք եւայլն Ե. Տ.

Ցաւալի է որ գրողը գեռ նոր գտած եկած գրիչներ հայերէն լեզուին որպէս այլալելու եւ անխնանելի մեկու փոքր կը վարձէն, որպէս թէ հասարակաց լեզուն իւրենց ամենանակն մէկ սիրունակաւութիւնը կամ հանգիտ խաղալի լինէր։

———

Գալ—Դափնի Հայկեան ընկերութեան անդամները հետեւեալ բողոքը գրութեամբ ուղղած են իւրենց Տնօրէն ժողովին, որ վեց տարին 'ի վեր հաշիւ տուած չէ եւ ասոր կը գիտնայ։

Մեծարգոյն Ատենապետ Տնօրէն ժողովոյ.

Վեց տարին 'ի վեր Հայկեան ընկերութեան անդամները Տնօրէն ժողովէն հաշիւ կը պահանջէին, ու դեռ մինչեւ ցայսօր չտրուեցաւ. այս գէպքը ընկերութեան մը համար տկարանակ է ընկերութեանս շինանակոն կանոնադրութեան, այլ նաեւ մեծ անիրաւութիւն, եւ իրաւանց բռնաբարութիւն մ՚է, որ մեր կողմէն 'ի գործ գրուեցաւ եւ զոր Կանոնք 130 թիւը յայտնապէս հրատարակեց. Մեր հաշիւ չտալու պատճառները՝ եթէ վեց տարուան մէջ չարգելաւ, այլ եւս չեն արդարացուցեր. թող ձեզմէն հաշիւ սաստիկ չուզենք. սակայն համար ընկերութիւնս պարտ կարողէ ձեր Մեծապատուութեան նկատմամբ որ, եթէ Թաղականաց մինչ ուրին որ տնտեսի պատճառաւ հաշիւ տալը զարձեալ փախուստ տալ. պիտի պարտաւորի հարկ եղած միջոցաւ ընկերութեանս իրաւունքը պաշտպանելու փոխարէն է մեզ անունով որ Տնօրէն ժողովոյ յարգելով ընկերութեան իրաւունքը. իրեն փոխելու պատճառ հանէ վեց տարուան հաշիւը օրինաւորապէս տալ ընկերութեան։

Ա՛ս որ Մնամք անդամք Հայկեան ընկերութեան. (Ստորագրութիւն)

1871 օգոստոս 18

———

ՑԱՍԱՐԱՆԸ ՔԲԱՂԱՆԻ

Տեսայ բնաւ զայն հրաշալիքն,
Որ այժմեակ կանգառաջանայ
Փոխան յորյս կապառանդերք
Որ Կիպրին յախուռն նորան
Որ Փարոսիայ եւ Մարմարիս,
Եւ ծովացեր Պրոպոնտիսեանք
Ցըէն նաւաց կրճեալ յերինս
Որ կ՚զուանան հոս ազատանք։
Հարիւրաւոր զարոց չխաէն.
Արթնալով օպր ազգաց
Իւրեց զանձերը թափեր են
Մէջ յաւարման այն սրահաց.
Որոց բանիք կոմսատիկայ
Լայն Թեւերով կ՚թաչին
Մասնաւութիւնք ծովապանք
Եւ Արարից ասուեր անարգին.
Աստրեանան եւ Դարբինն՝
Ափնէացին՝ Հայաստանեայն՝
Եգիպտական՝ Հնդկէն զգոն
Եւ նաղեւլին խուդական՝
Արեւելից մեծ Սուլթանին
Ընծայ բերեր են բերաւոր
Հոն ծեան 'ի ծնոտ նայի ծովին
Եւ մատէ ապրայն հզօր։
Պատասպէր նաւք՝ մինչ 'ի կայծ
Նորա չուբին ասի ընդվզեալ
Այն անկելնէն յակինթ կան՝
Արեւելեան անուրջ կարծեալ։
Քան զՅանկական եւ Դորայի
Քան զՆսեմեայ ծեւա նորանշան
Քարոն Արարին նան կը կցի
Հայ հանճարոյ մը 'ի հրաման
Ապահովել յաւանցից մատ
Ի վեր սպանած սրբոցք մարմարոյ.
Կը մայրին արեւուն շողք
Երբ զարդերու մէջ մահաւոր։
Յառաջաշնութեան մէջ սերնդոց մէջ ա՛նգ՝
Արմանական ծալոց մ՚է այն.
Եւ անմոռ է երկնայեղ
Լաւագիրոցուն իսկ Ալեամպրայն։
Եւ առնելով 'ի յոյս աղօտ
Երբ արուագիրն իւր ոգեղէն՝
Կը նկարուի երկինց յոլորտ՝
Շուրջ պարփակեալ անաստղերէն.
Կարծես այգ մէջ հրեղինան
Եւ 'ի լուսեթեան գիշերային՝
Դաշնակաւոր երգ կը զուտանէ
Զոր երազող յաւ հոգին։
Տեսայ բնաւ զայն հրաշալիքն
Որ այժմեակ կ՚անդրադառնայ
Փոխան յորյս կապառանդերք
Որ կը փայլին ափանց վրայ.
Ո՛չ կեց է այդ, ո՛չ հող, ո՛չ վէմ,
Այլ մեծագործ հայ հանճարին
Մտածութիւն մըն է վսեմ,
Հոն արբանիւթ նորած մարմին։

Թ. ԹԵՐԶԵԱՆ

———

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՔ

Լէհի—Քաւիւս մէջ յառաջիկայ սեպտեմբեր ամսոյ 22 ին աշխատող համար բարձրագոյն կարգի վարժարան մը պիտի բացուի, յարումնչիշատակին գառաբարապետութեան համար ուսումնական յարմարութիւններ պիտի ընծայուին երեք բարեկիրթ Ամերիկացի օրիորդաց հովանաւորութեամբ. որոնցմէ մէկը Հալէպ լաւոր բէշեր բենչ գրագետ մը վերադարձեր բերանած է. եւ ծանուցում խնամք պիտի տանին աշակերտաց առողջութեանը համար։ Ընդ գիրքէն ալ պիտի ուսուցանի ուսումն յանձնարարութեան, եւ միանգամայն ուսակերտաց ձայնեկեն լեզուները պիտի աւանդուին կարող եւ փորձ գասատուաց ձեռօք։

Աստուծոյ կանխագուշակութիւնները ալ կինեն ըլլալով ապեր կրկուած հայմար։

Դրկերբնթերի աշակերտաց վճարելիքն է 25 Օսմանեան լիրա տարին։ Ար. օրեայ աշակերտք կես Օսմանեան լիրա պիտի վճարեն ամիսը։ Այսոց քարենարն կերակուրը գործող պիտի տրուի։

Աւելի տեղեկութիւն ուզողները կրնան գիմել Ղալաթիա փէշթէմալճը Բազար Միհրանեան եւ Եղբարց Ամերիկեան մթերանոցը։

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷԻ

ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐՈՒՆ ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԺԱՄԵՐԸ

1871 ՕԳՈՍՏՈՍ 18 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԻՆՉԵՒ 'Ի ՆՈՐ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՎՈՍՓՈՐԷՆ ԻՋՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Ժամ Թիւ — Եւրոպական եզերք

11 1 Ենիմահալլէէն Պէօյիւքտէրէ, Թարապիա, Պէյքօզ, Ենիքէօյ Իսթինյէ Ռ. Հիսար։
11 15 25 Ենիմահալլէէն Մէզարպուրնու, Պէօյիւքտէրէ Թարապիա, Ենիքէօյ, Իսթինյէ Ռ. Հիսար, Պէպէք (Ուրբաթ օրերը Արնաւուտքէօյ եւ Պէպէք ալ)։
12 20 Ռումէլի եւ Անատոլու Գավաք Մէզարպուրնու, Պէօյիւքտէրէ Թարապիա, Ենիքէօյ, Սթէնիա, Իսթինյէ Հիսար Պէպէք։
12 30 21 Ենիմահալլէէն Պէօյիւքտէրէ, Թարապիա, Ենիքէօյ, Իսթինյէ, Հիսար, Պէպէք, Վանիքէօյ։
1 15 19 Ենիմահալլէէն Մէզարպուրնու, Պէօյիւքտէրէ, Թարապիա, Ենիքէօյ, Ուրբաթ օրերը Իսթինյէ, Ռ. Հիսար Պէպէք։
1 30 23 Պէօյիւքտէրէէն Թարապիա Ենիքէօյ, Իսթինյէ, Ռ. Հիսար Պէպէք, Օրթաք. (բացի Ուրբաթէ)։
2 30 18 Ենիմահալլէէն Պէօյիւքտէրէ Թարապիա, Ենիքէօյ. Սթէնիա, Իսթինյէ, Հիսար, Արնաւուտքէօյ, Օրթ, Պէշիք.
3 15 25 Ենիմահալլէէն Մէզարպուրնու, Պէօյիւքտէրէ, Թարապիա Ենիքէօյ Իսթինյէ Ռ. Հիսար, Պէպէք Արնաւուտքէօյ Գուրուչէշմէ, Օրթաքէօյ Պէշիկթաշ, Գապաթաշ։
4 20 Մէզարպուրնուէն Պէօյիւքտէրէ Թարապիա Ենիքէօյ Սթէնիա, Իսթինյէ, Ռ. Հիսար, Պէպէք Արնաւուտքէօյ (Ուրբաթ օրերը Գուրուչէշմէ Օրթաքէօյ Պէշիք)։
5 15 10 Պէօյիւքտէրէէն Թարապիա, Ենիքէօյ Իսթինյէ, Հիսար Արնաւուտքէօյ, Գուրուչէշմէ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ։
6 15 4 Ենիմահալլէէն Պէօյիւքտէրէ, Թարապիա, Պէյքօզ, Ենիքէօյ, Իսթինյէ, Գանլըճա, Ա. Հիսար Գանտիլլի, Արնաւուտքէօյ Պէյլէրպէյի Օրթաքէօյ Գուզկունճուք Պէշիկթաշ Իւսկիւտար։
8 30 23 Ենիմահալլէէն Մէզարպուրնու, Պէօյիւքտէրէ, Թարապիա, Պէյքօզ, Ենիքէօյ, Իսթինյէ, Ռ. Հիսար, Պէպէք Արնաւուտքէօյ, Գուրուչէշմէ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ, Գապաթաշ։
9 30 6 Պէօյիւքտէրէէն Թարապիա Ենիքէօյ, Իսթինյէ, Հիսար, Արնաւուտքէօյ Պէյլէրպէյի, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ։

Արնաւուտքէօյէն

11 45 3 Արնաւուտքէօյէն Գուրուչէշմէ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ։
12 15 4 Պէպէք, Արնաւուտքէօյ Գուրուչէշմէ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ Գապաթաշ։
1 6 Արնաւուտքէօյ Գուրուչէշմէ Օրթաքէօյ Պէշիկթաշ Գապաթաշ։
1 30 1 Արնաւուտքէօյ Գուրուչէշմէ Օրթ. Պէշիկթաշ։
2 3 Արնաւուտքէօյէն Գուրուչէշմէ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ, Գապաթաշ։
2 45 4 Արնաւուտքէօյէն Գուրուչէշմէ, Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ Գապաթաշ։
3 21 Արնաւուտքէօյէն, Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիք. Գապաթաշ. Բաց 'ի Ուրբաթէ
10 15 3 Արնաւուտքէօյէն ուղղակի կամուրջ։
11 5 Արնաւուտքէօյէն ուղղակի կամուրջ։

Ասիական եզերք

11 45 22 Պէյքօզ. Բաշաղաճէ. Րիֆաթ փաշա ճաւալլէսի, Գանլըճա Հիսար, Գանտիլլի Վանիքէօյ Չէնկէլքէօյ Պէյլէրպէյի Գուզկունճուք։
12 5 Վանիքէօյէն. Չէնկէլքէօյ, Պէյլէրպէյի, Գուզկունճուք, Գապաթաշ։
12 45 28 Պէյքօզէն Բաշաղաճէ, Գանլըճա, Հիսար, Վանիքէօյ, Չէնկէլքէօյ, Պէյլէրպէյի, Գուզկունճուք։
1 30 17 Պէօյիւքտէրէէն Թարապիա, Պէյքօզ, Բաշաղաճէ, Գանլըճա, Հիսար, Գանտիլլի, Վանիքէօյ, Չէնկէլքէօյ, Պէյլէրպէյի, Գուզկունճուք (Ուրբաթ օրերը 1/2)։
2 30 11 Պէօյիւքտէրէէն Պէյքօզ. Բաշաղաճէ. Գանլըճա. Հիսար. Վանիքէօյ. Չէնկէլքէօյ. Պէյլէրպէյի. Գուզկունճուք. (Բացի Ուրբաթէ)։
4 28 Պէյքօզ Բաշաղաճէ. Րիֆաթ փաշա ճաւալլէսի. Գանլըճա. Հիսար. Գանտիլլի. Վանիքէօյ. Չէնկէլքէօյ. Պէյլէրպէյի. (բացի Ուրբաթէ)։
9 22 Պէօյիւքտէրէէն Պէյքօզ Բաշաղաճէ Գանլըճա Հիսար Գանտիլլի, Վանիքէօյ, Չէնկէլքէօյ, Պէյլէրպէյի Գուզկունճուք, Իսկիւտար. (Ուրբաթ օրերը Րիֆաթ փաշա ճաւալլէսի)։

ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ ԵԼՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Եւրոպական եզերք

1 25 Պէշիկթաշ. Օրթաքէօյ. Արնաւուտքէօյ. Պէպէք. Ռ. Հիսար. Իսթինյէ Ենիքէօյ. Թարապիա Պէօյիւքտէրէ. Մէզարպուրնու. Ենիմահալլէ։
1 45 5 Գապաթաշ, Իսկիւտար. Պէշիկթաշ. Գուզկունճուք. Օրթաքէօյ Պէյլէրպէյի. Արնաւուտքէօյ. Գանտիլլի Ա. Հիսար. Գանլըճա. Իսթինյէ. Ենիքէօյ. Պէյքօզ. Թարապիա. Պէօյիւքտէրէ. Ենիմահալլէ։
2 15 20 Պէշիկթաշ. Օրթաքէօյ. Գուրուչէշմէ. Արնաւուտքէօյ. Հիսար. Իսթինյէ. Ենիքէօյ. Թարապիա. Պէօյիւքտէրէ. Մէզարպուրնու։
3 30 19 Գապաթաշ. Պէշիկթաշ. Օրթաքէօյ. Արնաւուտքէօյ. Հիսար, Իսթինյէ, Ենիքէօյ, Թարապիա, Պէօյիւքտէրէ. (Ուրբաթ օրերը Պէյլէրպէյի)
5 23 Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ Արնաւուտքէօյ, Պէպէք. Հիսար Իսթինյէ, Ենիքէօյ Պէյքօզ. Թարապիա, Պէօյիւքտէրէ. Մէզարպուրնու. Ենիմահալլէ։
6 30 22 Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ. Պէյլէրպէյի, Արնաւուտքէօյ, Ռ. Հիսար, Իսթինյէ, Ենիքէօյ, Թարապիա Պէօյիւքտէրէ.
7 30 6 Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ, Արնաւուտքէօյ Ռ. Հիսար, Իսթինյէ Ենիքէօյ. Թարապիա Պէօյիւքտէրէ.
9 21 Արնաւուտքէօյ. Պէպէք. Ռ. Հիսար. Իսթինյէ. Ենիքէօյ. Թարապիա. Պէօյիւքտէրէ. Մէզարպուրնու. Ենիմահալլէ։
10 19 Ենիքէօյ Թարապիա. Պէօյիւքտէրէ. Մէզարպուրնու. Ենիմահալլէ. (Ուրբաթ օրերը Պէպէք. Իսթինյէ, Ռ. եւ Անատոլ Գավաք)
10 15 25 Պէպէք. Իսթինյէ. Ենիքէօյ. Թարապիա, Պէօյիւքտէրէ Մէզարպուրնու. Ռ եւ Ա. Գավաք բացի Ուրբաթէ։
10 20 1 Ռ. Հիսար, Իսթինյէ, Ենիքէօյ, Պէյքօզ. Թարապիա. Պէօյիւքտէրէ. Ենիմահալլէ։
10 30 20 Պէշիկթաշ, Պէպէք Ռ. Հիսար, Իսթինյէ Սթէնիա, Ենիքէօյ, Թարապիա. Պէօյիւքտէրէ, Մէզարպուրնու (բացի Ուրբաթէ)։
10 45 18 Օրթաքէօյ. Արնաւուտքէօյ. Իսթինյէ Ենիքէօյ Թարապիա, Պէօյիւքտէրէ. Ենիմահալլէ. (Ուրբաթ օրերը Սթէնիա ալ)։
11 23 Գուրուչէշմէ. Պէպէք. Ռ Հիսար Իսթինյէ. Ենիքէօյ Թարապիա. Պէօյիւքտէրէ. Մէզարպուրնու։

Արնաւուտքէօյ

12 45 1 Գուրուչէշմէ. Արնաւուտքէօյ.
1 3 Օրթաքէօյ. Պէյլէրպէյի. Արնաւուտքէօյ։
1 45 4 Պէշիկթաշ. Արնաւուտքէօյ
9 20 3 Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ. Գուրուչէշմէ. Արնաւուտքէօյ
10 4 Գապաթաշ. Պէշիկթաշ Օրթաքէօյ Գուրուչէշմէ. Արնաւուտքէօյ։
11 5 3 Գապաթաշ Պէշիկթաշ Օրթաքէօյ. Արնաւուտքէօյ
11 25 6 Պէշիկթաշ. Օրթաքէօյ. Գուրուչէշմէ. Արնաւուտքէօյ
11 45 4 Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ. Արնաւուտքէօյ

Ասիական եզերք

2 15 28 Իւսկիւտար, Գուզկունճուք. Պէյլէրպէյի, Չէնկէլքէօյ, Վանիքէօյ. Գանտիլլի Հիսար. Գանլըճա, Բաշաղաճէ, Պէյքօզ (Ուրբաթ օրերը Րիֆաթ փաշա ճաւալլէսի եւ Պէօյիւքտէրէ ալ)։
4 21 Պէշիկթաշ, Գուզկունճուք. Պէյլէրպէյի, Արնաւուտքէօյ. (բացի Ուրբաթէ)։
9 17 Գուզկունճուք, Պէյլէրպէյի, Չէնկէլքէօյ Վանիքէօյ. Գանտիլլի Հիսար, Գանլըճա Բաշաղաճէ, Պէյքօզ Թարապիա Պէօյիւքտէրէ։
9 45 11 Գուզկունճուք. Պէյլէրպէյի, Չէնկէլքէօյ, Վանիքէօյ Հիսար. Գանլըճա Բաշաղաճէ, Պէյքօզ. Թարապիա. Պէօյիւքտէրէ (Ուրբաթ օրերը ժամը 10ին)
10 30 28 Պէյլէրպէյի Չէնկէլքէօյ. Վանիքէօյ Գանտիլլի, Հիսար. Գանլըճա. Րիֆաթ փաշա ճաւալլէսի. Բաշաղաճէ. Պէյքօզ. (Բացի Ուրբաթէ)։
11 22 Գուզկունճուք. Պէյլէրպէյի. Չէնկէլքէօյ. Վանիքէօյ. Հիսար, Գանլըճա. Բաշաղաճէ, Պէյքօզ։
11 30 5 Գապաթաշ Գուզկունճուք Պէյլէրպէյի. Չէնկէլքէօյ Վանիքէօյ։

ԴԱՍԱԳԻՐՔ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ

Մինչեւ 'ի Հայոց թիւ 'ի 1870

Թուականի Քրիստոսի

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵԱՑ

Մ. Ց. [illegible]

Ամէն հայ գրավաճառաց քով կը գտնուի. գին մէկ քառորդ Մէճիտիէ.

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԱԶԴ

Զինուորական դպրոցաց

Եւրոպիոյ բժշկական համալսարաններու մէջ բժշկութեան արհեստը կատարեալ սորված եւ վկայագիր առած բժիշկներէն կայսերական զինուորութեան բժշկական պաշտօնի մտնել ուզողները կրնան ներկայանալ 'ի դուռն Սերասքէրի. Տօքթ-Օրտու ժողովին Ռէիսին, որ այն պաշտօնակալութեան վերաբերեալ պայմանները անոնց կարդալով, կրնան նմէ հանել փոխադրութեան տուեալ պաշտօն։

12 Օգոստոս 1871

ԻՒՂԻ ՐԷՍՄԻ

1869 տարւոյ միլիոններով մեր վաճառականաց ... [illegible] ... կրնան ամէն օր գտնել։

1288 Ճէմազիէլ ախըր 14
կամ 1287 Ասուստոս 17

ԴՕՍԱՃԸ ՏԻԿԻՆԱՆԸ

Բոյնանէշ Աղբեր. Պէյլէյ էջքէ Թուռնէյան Ն. 67

[illegible]

Տէրէ-Բէյ Իսկէ-Բէկ-[illegible]

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԽՈՒԹԻՒՃԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ ՉԻՆԻԼԻ ԽԱՆ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԸՆԹԱՑԻԿ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ
19 ՕԳՈՍՏՈՍ

(ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԼԻՐԱՅԻ ՀՆՑ 100 ՂՈՒՐՈՒՇԷՆ)

Լոնտրա 3 ամիս ժամ. ղուրուշ 109—109¼—
Մարսիլիա »

ԸՆԹԱՑԻԿ ԴՐԱՄՈՑ
19 ՕԳՈՍՏՈՍ

Անգղ. լիրա	ղուրուշ	109.5
Նաբօլէոն ոսկի	»	87,10
Իմբէրիալ ռուս	»	89
Քէրլիկ	»	51,22
Հինգ ֆրանք	»	—
Հինգլիգ	»	104.20
Պիլիք	»	117.20

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 19 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԱՐՄՏԻՔ

Ցորեն կարծր Պէսարապիա	26	—28
» » Ազով	26	—30
» » Գալիցիա	26	—28
» » Պուրկազ	23	—25
» » Թէքիրտաղ	23	—25
կակուղ Ազով	24	—27
» » Պեսարապիա	29	—30
Կիրքա Թունա	24	—27
Ցորեն կակուղ Պուրկազ	20	—24
Վառնա	20	—24
» » Գալիցիա	22	-26
Եգիպտացորեն Թունա	16	—17
» Անատոլ.	16	—17
Գարի Թունա	10	—11
» Անատոլ.	10	—11

ՆԵՐՔԻՆ ԲԵՐՔ

ԽՈԶԱԿ ՉՈՐ

Պուլամա	ղուրուշ	30—45
Անատոլու	»	
Քօյոն		
Իսքիլիպ	»	
Ցանկած	»	

ԲԱՄԲԱԿ

		Ղուրուշ
Կէյմէ	օխա	9 —
Իզմիր	»	10 —
Ատանա	»	9½—
Գարաքիսար	»	7½—
Վրաստան	»	7½ —

ԲՈՒՐԴ

Անատոլու լուացուած	օխա	15½—16
» չլուացուած	»	7—8
Ռումէլի լուացուած	»	17—
» չլուացուած	»	7½—8½
Վրաստան լուացուած	»	10½—
» սեւ		12 —
» չլուացուած	»	17 —
Տոպրճա	»	10 —
Խօքի Տէնէ	»	9 —

ՄԱԶԸ

Պարսկաստան	օխա	10½—
Անատոլու	»	9½
Ձիթային	»	—

ՃԷՐԻԻ

Գայսարի Ա. տեսակ		օխա	19—20
» Բ.	»	»	18 —
Ենկիւրիւ	»	»	18 —
Թոգաթ	»	»	18½—
Սեւէկ	»	»	17 —
Իօզղատ	»	»	16—17
Զօրում			16-17

ԹԻՖԹԻԿ

Ենկիւրիւ	օխա	48 —50
Գաստամօնի	»	48 —50
Պէյբազար	»	48 —50
Չէրքէզ	»	48 —50
Վան	»	26 —

ԱՑՈՒԻ ՄՈՐԹ

Ամասիա	9½—10կտոր մէկ Օ. Լ.			
Սամսոն	»	»	»	»
Ամասիա	»	»	»	»
Երզրում	»	»	»	»
Գայսէրի	»	»	»	»

ՁԻԹ

Մուտանիա	օխա	6½—
Այվալը	»	6 —
Սաքըզ	»	9 —
Միտիլլի	»	6½—

Պղինձ Թոգաթ եւ կիրին մէջ		9½—10
Սալէպ Գասթամօնի	օխա	—
Աֆիոն	»	250 —
Քիթրէ	»	24 —
Մուսամ	»	4 —4½
Կաստամոն Անատ.	Քիլէ	30 —33
» Ռումէլի	»	—
Մեռոսքը Պաքսի Քէշ	»	47 —52

ԱՐՏԱՔԻՆ ԲԵՐՔ

		ղուրուշ
Խանվէ Րիօ Ա. տեսակ	100 օխա	850—930
» Բ. »	»	
Եէմէն	»	16
Շաքար փոշի Անգղ.	կնդ.	260—262
» » Գաղղ.	»	—
» գլուխ Գաղղ.		310—315
Չայ Բոհէա	օխան	21 —23
» Բէքօ ծաղիկ	»	45 —70
Անոյշ (գալայ)	կնդ.	930 —950
Պղպեղ (սիպէրա)	օխա	9 —9½
Լեղակ (չիվիտ) Պէնկալու	»	135 —170
» » Մատրաս	»	— —
Ձինք տախտ. 100 օխա	ֆր.	90 —
Երկաթ ձողաձեւ		58 —60
» տախտակ		72 —
» թիթեղ		64 —66
Փարաֆին		120 —
Բրինձ իտալիոյ 100	Փիլ. Փր.	42½
Կարագ եւ Պանիր	ղրշ.	13 —14
Խաւիար	»	52 —26